

УДК 339.727.244

*Р. В. Каленяк,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова*

АМНІСТІЯ КАПІТАЛУ ЯК ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ЗАСІБ ПРИСКОРЕННЯ СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті проведено аналіз сучасного стану та управлінських заходів щодо проведення амністії капіталу. Розглянуто класифікацію економічної амністії за різними ознаками. Досліджені проблеми тіньової економіки. Запропоновані заходи щодо легалізації доходів. Розглянуто міжнародний досвід ефективного проведення економічної амністії.

Ключові слова: *тіньова економіка, економічна амністія капіталу, податкова амністія, «брудні» гроші, корупція, офшорні зони, підприємницька діяльність, державна політика детінізації.*

У сучасних посткризових умовах господарювання знову загострюється проблема пошуку та залучення до національної економіки додаткових джерел ресурсів, зокрема і тих, що перебувають у тіньовому обігу. Зазначене негативне явище стало для нас звичним і постійним, а обсяги тіньової економіки вже давно перевищили гранично допустимі. Віце-прем'єр-міністр України Сергій Тігіпко під час години Уряду у Верховній Раді зазначив, що близько 40% економіки України в тіні та для її виведення дуже важливим, нехай і неповним кроком є прийнятий новий Податковий кодекс України.

Зростання обсягів тінізації економіки України зумовлене підвищенням рівня економічної та політичної нестабільності в країні. Враховуючи різноманітність підприємницької діяльності, що має тіньовий характер, а також високий рівень її розвитку за обсягами наданих нею послуг і впливом на формування національної економіки, розв'язання проблеми набуває особливої актуальності [1; 2; 3; 4].

Створивши економічно вигідні умови для повернення тіньових капіталів до легального обігу та надавши законодавчі гарантії некримінальному тіньовому капіталу, уряд має змогу залучення коштів із тіньового сектору в легальну економіку. Одним із джерел зростання рівня надходжень до бюджету є виведення підприємств реального сектору економіки зі схем мінімізації податкових зобов'язань і детінізації економіки. Значні масштаби тіньової економіки формують негативний імідж України у світі, що зумовлює необхідність активних дій щодо детінізації економіки.

Проблема легалізації тіньових доходів або амністії капіталу є суперечливою за своєю природою і серед науковців, правників, політиків, фінансових експертів не існує щодо цього однозначної думки.

Творчий внесок у розробку питання амністії капіталу зробили такі вітчизняні науковці, як А. Базилюк, О. Барановський, З. Варналій, О. Засанська, І. Мазур, В. Попович, В. Предборський, О. Рябченко, В. Турчинов, експерти Центру ім. О. Разумкова, Національного інституту стратегічних досліджень та ін., [5, с. 12].

Прихильниками економічної амністії капіталу висуваються такі аргументи, як необхідність поповнення бюджету, збільшення інвестицій до економіки, легітимізацій прав на власність, яка має розширити базу оподаткування, тощо.

Прихильники іншої точки зору згадують про аморальність амністії капіталу, оскільки йдеться про тіньові капітали, нажиті незаконним шляхом. За висновками експертів Центру ім. О. Разумкова, противники фінансової амністії вважають, що, по-перше, не можна амністувати капітали, нажиті злочинним шляхом, оскільки держава, ідучи на такий крок, визнає своє безсилля в боротьбі з тіньовою економікою правовими засобами, а по-друге, амністія буде кроком, несправедливим стосовно законослухняних громадян [12, с. 10].

Зазначимо, що за умов існування офшорних зон і сучасних комунікаційних засобів великі українські капітали не мають ніяких проблем з тим, щоб перейти з реального сектору в тіньовий і навпаки внести капітал у вигляді прямих іноземних інвестицій.

Проблема легалізації тіньових капіталів комплексна. Легалізація доходів, отриманих незаконним шляхом, або неоподаткованих, — лише невеликий складник проблеми тіньової

економіки, один зі способів детінізації економіки в цілому. Проблему тіньової економіки слід розглядати значно ширше.

Потрібно мати власну концепцію легалізації тіньової економіки з урахуванням економічних і соціально-політичних умов, особливостей прояву тіньової економіки. Багатоаспектність і розгалуженість проявів тінізації засвідчують про неефективність репресивних методів протидії у вигляді контрольно-каральних функцій держави. Ключовим чинником детінізації має стати формування мотиваційного нормативно-правового середовища, яке забезпечує високоефективну і прибуткову роботу легальної економіки. При цьому сталість економічного розвитку має забезпечуватися винятково засобами ринкового регулювання.

Отже, одним із державних інструментів розв'язання загальної комплексної проблеми з детінізації вітчизняної економіки є легалізація або так звана амністія тіньових доходів, які потенційно здатні збільшити обсяг легальних інвестицій, стати фінансовим забезпеченням подальших якісних змін в економічній структурі суспільства. При цьому слід найбільше наголосити на розкритті чинників позаекономічного походження [4, с. 24].

Основні завдання статті — розглянути сучасний стан і виокремити різнопланові чинники впливу на створення вигідних умов повернення тіньових капіталів у легальну економіку країни, зокрема, для України.

Термін "економічна амністія" з'явився в Європі в післявоєнні роки. Як акція амністія вперше була реалізована у Швейцарії, коли амністувалися банківські вклади, капітали третього рейху. Ця акція позитивно відбилася на банківській системі Швейцарії і сприяла поліпшенню інвестиційного клімату, збільшенню обсягів виробництва та інших макроекономічних показників країни в цілому.

Економічна амністія є сукупністю адміністративних і економічних заходів, спрямованих на повну або часткову легалізацію фінансових ресурсів тіньового бізнесу і господарських процесів, що раніше вважалися незаконними, а також помилування осіб, що вчинили ці дії, створення економічних умов для повернення нелегального капіталу, що був вивезений за межі країни і осіб в іноземних банках і компаніях. Мета економічної амністії — збільшення бази оподаткування і досягнення певних макроекономічних результатів [13, с. 18].

Економічна амністія класифікується за низкою ознак [14, с. 222].

Так, за об'ємом охоплення амністія буває:

- а) повна, яка поширюється на всі види операцій у всіх галузях економіки, включаючи "помилування" капіталів від торгівлі зброєю, наркотиками і так далі;
- б) часткова, яка робиться вибірково щодо тих чи інших галузей економіки, за належністю і суб'єктам поширення.

За галузями економіки амністія може проводитись у банківському секторі, сфері малого і середнього бізнесу, промисловості і будівництві, сільському господарстві, сфері транспорту і комунікацій, послуг і так далі.

За належністю економічна амністія може поширюватися на резидентів і нерезидентів країни, за суб'єктами поширення — на фізичних і юридичних осіб.

Одним з основних завдань економічної амністії є вжиття заходів і створення умов для відвертання подальшого відтоку капіталів за кордон і для повернення грошей, уже переведених в іноземні банки.

Нині детінізація економіки входить до стратегічних засад державної політики України, є її пріоритетним та принципово важливим напрямком. Детінізація економіки і створення сприятливих умов для діяльності економічних агентів у легальному правовому полі входить до основних засад внутрішньої політики держави в економічній сфері, які визначені Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року № 2411—VI.

За сучасних умов, детінізація, насамперед, потрібна самому тіньовому сектору, через приреченість його існування в нинішній формі. Звичайно, тіньова економіка є в усіх країнах. Однак значна частина тіньового сектору (що дає нині робочі місця кільком мільйонам українських громадян і є джерелом їхніх доходів) переживає складні часи. Це через той тиск, що відбувається ззовні, і перерозподільчі процеси, які спостерігаються всередині країни, а також через підвищення прозорості економіки, посилення правового контролю.

Залежно від впливу на суспільство тіньову економіку підприємницької діяльності доцільно розгалузити на три групи:

- формування нелегальних підприємницьких структур;
- заниження результатів господарювання, ухилення від сплати податків;
- забороне ні чинним законодавством види підприємницької діяльності.

Такий розподіл має принципове значення у визначенні форм і методів боротьби з тіньовою економікою. При цьому також необхідно враховувати функції корисності і впливу на розвиток суспільства кожної групи.

Зазначимо, що шкода від функціонування нелегальних структур підприємницької діяльності, якщо ця група включає тільки ті її види, що не заборонені чинним законодавством України, полягає в тому, що від них не надходять кошти в державний бюджет, оскільки вони не зареєстровані і не сплачують податків державі. Разом з тим, така форма підприємництва забезпечує зайнятість і доходи значної частини населення. Крім цього, вона занижує офіційні дані про рівень доходів населення, дозволяє отримувати від держави окремими підприємцями дотації.

Для розв'язання проблеми тіньової економіки необхідно розробити державну програму зниження тінізації економіки України, у якій обґрунтувати мету, завдання державних адміністративних установ з розв'язання проблеми, форм і методів їх досягнення, а також механізмів їх реалізації, серед іншого й фінансового забезпечення. Державна програма щодо зниження тінізації української економіки повинна формуватися на багатокритеріальній основі. Механізми зниження тіньової економіки повинні будуватися з урахуванням позитивних і негативних результатів її впливу на населення та національну економіку. Напрямки зниження рівня тіньової економіки у сфері підприємництва показано нижче:

1. Створення умов для легалізації тіньових структур.
2. Зниження податкового тиску, захист інтересів підприємців.
3. Стимулювання підприємницької діяльності.
4. Застосування жорстких адміністративних і каральних заходів.
5. Державна програма зниження тінізації економіки.
6. Усунення державних корумпованих структур на всіх рівнях влади.

Для припинення окремих тіньових схем і обмеження тіньової економіки на сучасному етапі пропонується низка заходів, зокрема:

–реформування національної системи фінансового контролю за здійсненням протизаконної діяльності в напрямі розробки конкретних інструментів обмеження тіньових систем перерозподілу фінансових ресурсів за кожним конкретним випадком;

–формування спеціального реєстру та загального переліку декларацій із заявленими до відшкодування сумами ПДВ, які вважаються сумнівними;

–застосування мінімальних цін на високоліквідні імпортні товари (передусім підакцизні) для розрахунків і сплати податків; створення інституту представників митної та податкової служби в зарубіжних країнах (для обміну інформацією про оподатковування зовнішньоекономічної діяльності українських суб'єктів підприємництва);

–запровадження моніторингу за внутріфірмовими цінами в межах холдингових компаній;

–застосування змін в організаційній структурі державних холдингових компаній (зокрема, позбавлення підприємств права юридичної особи) та інші [3, с. 152].

Комплексне застосування вищезазначених заходів стимулюватиме процес детінізації економіки та зумовить процес легалізації доходів.

Зокрема, державна політика детінізації повинна містити два взаємоузгоджені складники.

1. Адміністративний складник детінізації. Цей складник передбачає кроки в напрямі посилення адміністрування збору податків і перекриття шляхів ухилення від їхньої сплати. Заходи в межах цього складника базуються на припущенні, що уряд має достатньо ресурсів для виконання своїх функцій, система державних витрат як така є задовільною, проте неефективною вона є внаслідок зловживань і відсутності належного контролю.

Для забезпечення адміністративного складника пропонуються такі заходи:

–упровадження механізму безповоротності покарання порушників податкового законодавства;

–зробити мінімізацію податків економічно не вигідною;

–повторне порушення повинно стати останнім для платника.

Той, хто систематично ухиляється від сплати податків, повинен повністю понести відповідне покарання.

2. Мотиваційний складник детінізації. Передбачає подальше зниження податкового навантаження, спрощення податкового законодавства та регулювання економічної діяльності одночасно з поліпшенням якості державних послуг.

Щодо мотиваційного складника детінізації пропонується ввести систему регресивно-прогресивного оподаткування, що збільшується від зменшення бази оподаткування і, навпаки, знижується, якщо результати роботи підвищуються. За таких умов легалізація доходів буде

супроводжуватися наповненням бюджету [3, с. 153].

Країна повинна стати на шлях повернення коштів у легальний економічний обіг із «тіньового сектору» або «витягування» їх із-за кордону через закон про амністію або закон про легалізацію. Не виключено прийняття таких законів одночасно. Основою повинно стати законодавче забезпечення звільнення осіб, які стануть суб'єктами легалізації, від кримінальної відповідальності. При цьому необхідно передбачити і чітко виписати в тексті закону всі можливі ситуації та варіанти, зокрема, дати вичерпний перелік злочинів, на які поширюється амністія. До цього переліку не повинні ввійти випадки, коли доходи отримані в результаті розбою (ст. 187 КК), бандитизму (ст. 257 КК), вимагання (ст. 189 КК). Паралельно повинні бути внесені зміни до законів, що регулюють діяльність відповідних підрозділів правоохоронних органів щодо боротьби зі злочинами у сфері господарської діяльності, які завдають найсуттєвіших збитків державі [1, с. 68].

Запровадження механізму легалізації доходів потребує врахування міжнародного досвіду, який нині є досить багатий. До списку країн, які проводили такі заходи, можна зарахувати Аргентину, Бельгію, Казахстан, Ірландію, Італію, Пакистан, Філіппіни, Францію та інші.

Фахівцями як найдосконаліший оцінюється бельгійський закон про амністію капіталу, який набрав чинності 16 січня 2004 р. Він передбачав, що в 2004 році бельгійці зможуть легалізувати кошти, отримані приватними особами від інвестицій за межами Бельгії. При цьому громадяни можуть:

а) просто задекларувати ці кошти, не ввозячи їх до Європи (у цьому випадку вони мають сплатити податок за ставкою 9%); або б) інвестувати їх у ЄС не менш ніж на три роки (у цьому випадку податок знижується до 6%). За це вони одержують від податківців розписку, згідно з якою стосовно них не буде порушуватися кримінальна справа за укриття від оподаткування тих коштів, які ними раніше були вивезені, а тепер легалізовані.

Уряд ФРН, прийнявши в лютому 2003 р. рішення про податкову амністію, пообіцяв усім громадянам, які легалізують тіньові кошти, не починати проти них звичайних заходів кримінального переслідування, якщо вони добровільно оголосять про розміри прихованих прибутків. Це рішення набрало чинності 1 липня 2003 р. Громадяни були зобов'язані до кінця 2003 р. сплатити з цієї суми податок у розмірі 25%. У разі невиконання цієї вимоги сума податку збільшувалася до 35% від 1 січня до 30 червня 2004 р. Після цієї дати дія амністії припинилась, і податкові органи ФРН посилювали переслідування за недобросовісними підприємцями.

На пострадянській території економічна амністія проводилась у Казахстані (2001 р.). Основні відмінні від проекту Закону України «Про легалізацію доходів юридичних та фізичних осіб» положення закону "Про амністію громадян Республіки Казахстан у зв'язку з легалізацією ними коштів" від 2 квітня 2001 р. зводились до такого: 1) період легалізації — 30 календарних днів; 2) громадяни Казахстану мали зарахувати легалізовані кошти на спеціальні рахунки без права розпорядження ними до наступного дня після закінчення періоду легалізації; 3) закон не поширювався на випадки легалізації коштів, отриманих у результаті корупційних правопорушень і певних (перелічених у законі) злочинів, а також коштів, що належали іншим особам чи були отримані як кредити; 4) банк, на спеціальні рахунки якого були внесені кошти, видавав суб'єктам легалізації офіційний документ, що вказував розмір внесеної суми і дату внесення і ці кошти не включались в оподатковуваний доход; 5) суб'єкти легалізації звільнялись від кримінальної та адміністративної відповідальності за незаконне зайняття підприємництвом, банківською діяльністю, ухилення від сплати податків. Унаслідок цієї амністії було отримано майже в 500 млн. дол. США [15, с. 3].

При прийнятті рішення про легалізацію доходів слід враховувати психологічний аспект такого рішення. Дослідження, проведені соціологічною службою Центру Разумкова, свідчать, що легалізацію тіньових капіталів в Україні вважають необхідною майже дві третини (61,4%) громадян і лише 15,9% дотримуються протилежної думки. Більшість (57,6%) громадян упевнені в тому, що необхідно створювати умови, за яких капітали, вивезені за кордон, могли б бути повернуті до України і вкладені в розвиток українських підприємств. Майже половина (45,9%) громадян вважають, що потрібно пробачити минулі порушення законів тим підприємцям, які готові вивести власні капітали «з тіні» та/або повернути їх із-за кордону і вкласти в економіку України [12, с. 12].

Міжнародний досвід свідчить, що для ефективного проведення економічної амністії необхідним є виконання принаймні таких умов:

- 1) одноразове проведення амністії;
- 2) неконфіскаційний характер амністії;
- 3) достатні гарантії щодо звільнення від відповідальності за задекларовані об'єкти;
- 4) гарантії щодо конфіденційності інформації;

5) поєднання амністії із жорстокішими умовами відповідальності у випадку подальшого приховування доходів.

За різними експертними оцінками, за останні десять років з України вивезено від 20 до 50 млрд. доларів США, що здебільшого осіли в офшорних зонах. При цьому частка капіталу, вивезеного за кордон особами, які, згідно з розмірами їх легальних доходів, не могли сформувати жодного капіталу, становить близько 30%. Велика частина успішних підприємців в Україні – це особи, які водночас є чи свого часу були державними службовцями, високопоставленими військовослужбовцями тощо. Для них легалізувати гроші – означає розписатись у тому, що вони є корупціонерами. Тому, якщо не буде передбачено належних, повних, безсумнівних гарантій того, що ніхто і ніколи не довідається про легалізацію ними коштів, легалізація відповідних коштів не відбудеться.

Згідно з частиною першою статті 7 проекту Закону України «Про легалізацію доходів юридичних та фізичних осіб»: «Суб'єкту легалізації, який подав згідно з цим Законом відповідну декларацію про доходи, що легалізуються, держава гарантує, що йому в установленому цим Законом порядку буде видано свідоцтво про легалізацію доходів, а також протягом періоду здійснення легалізації та у подальшому проти нього не порушуватиметься кримінальна справа, не розпочинатиметься провадження у справі про адміністративне правопорушення з підстав порушення податкового чи іншого законодавства у зв'язку з одержанням задекларованих доходів, що легалізуються». Насправді йдеться про проведення амністії. Однак ні підстав такої амністії, ні її обсягу, ні порядку її проведення проект не врегулює і навіть саме слово «амністія» в проекті не вживається.

У зв'язку з цим положення проекту вступають у суперечність з чинним кримінальним і кримінально-процесуальним законодавством. Адже відповідно до пункту 22 частини першої ст. 92 Конституції України тільки законами України визначаються, зокрема, діяння, які є злочинами, і відповідальність за них. Статтею 3 Кримінального кодексу України встановлено, що "Законодавство України про кримінальну відповідальність становить Кримінальний кодекс України". Статтею 49 КК передбачена можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі окремого закону про амністію, але проект даного Закону в нинішньому вигляді, як випливає з його змісту, законом про амністію вважатись не може.

Варто зважати і на те, що звільнення від кримінальної відповідальності виключає застосування до особи передбачених нормою кримінального закону основних і додаткових покарань, але не звільняє особу від відшкодування завданої злочином матеріальної шкоди (за її наявності). Даний проект приписів щодо такого звільнення також не містить.

З огляду на наведені вище аргументи можна прогнозувати, що проект не буде працювати щодо осіб, які вчинили злочини, передбачені ст. 207, 208, 209 і 212 КК, адже, виходячи із нинішнього змісту проекту, цим особам доведеться повернути всі кошти, заради яких, власне, вони й ризикували. З урахуванням того, що до цього часу їх неправомірні дії не були виявлені (особливо, якщо вже пройшов значний проміжок часу, а застосована схема ухилення від оподаткування виявилась надійною), не варто чекати повернення таких капіталів з «тіні». Зрозуміло, що до викриття у вчиненні злочинів, про які йдеться мало хто наважиться донести на самого себе з усіма негативними наслідками, які саме з цього і почнуться.

Тому для ефективного законодавчого забезпечення звільнення осіб, які є суб'єктами легалізації, від кримінальної відповідальності, необхідно або докладно вписати підстави та порядок такого звільнення в даному законопроекті з обов'язковим застосуванням щодо такого звільнення слова «амністія», або ж одночасно з даним законопроектом внести та прийняти окремий закон про умовну амністію для осіб, які здійснили легалізацію доходів відповідно до закону про легалізацію. При цьому необхідно передбачити і чітко вписати в тексті закону всі можливі ситуації та варіанти, зокрема, дати вичерпний перелік злочинів, на які поширюється амністія (у проекті такого переліку не дано, унаслідок чого стає можливою легалізація коштів і майна, здобутих, наприклад, шляхом розбою (ст. 187 КК), вимагання (ст. 189 КК), бандитизму (ст. 257 КК), що не може вважатись прийнятним).

Також варто внести певні зміни до Законів України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" і "Про оперативно-розшукову діяльність" щодо вдосконалення діяльності відповідних підрозділів правоохоронних органів щодо боротьби зі злочинами у сфері господарської діяльності, які завдають найсуттєвіших збитків державі.

Реалізація закону про легалізацію доходів може виявитись успішною лише в комплексі зі здійсненням низки відповідних заходів економічного, адміністративного, політичного та іншого характеру (лібералізації валютного та експортного контролю, наданні пріоритету у вкладенні

легалізованих капіталів, широкої роз'яснювальної роботи тощо). З огляду на це видається необхідним розширити державні гарантії суб'єктам легалізації, не обмежуючи їх зобов'язанням щодо звільнення від відповідальності та збереження таємниці про суб'єктів легалізації та їх доходів.

Економіко-правові заходи щодо детінізації економіки загалом сприяють формуванню повноцінного ринкового середовища, розвитку економіки, процесу демократизації суспільства, забезпеченню відродження та ефективного розвитку вітчизняного підприємництва.

Широкомасштабна кампанія з легалізації чи амністії доходів може бути успішною лише у випадку комплексного здійснення на державному рівні відповідних заходів економічного, адміністративного, політичного та іншого характеру (лібералізації валютного ринку та експортного контролю, надання пріоритетів у вкладанні легалізованих капіталів, стабілізації грошової одиниці України, пом'якшенні контролю з боку Держфінмоніторингу, роз'яснювальної роботи та інше). Суб'єкти легалізації повинні мати широкі державні гарантії, не обмежуючи їх зобов'язанням щодо звільнення від відповідальності та збереженням таємниці про суб'єктів легалізації та їх доходи.

Повний перелік податків і зборів (обов'язкових платежів), від сплати яких можуть звільнюватись особи, що легалізують власні доходи, повинні бути закріплені законодавчо, щоб уникнути вільного тлумачення в застосуванні на практиці.

Зважаючи, що проблема тіньових доходів у нашій країні до тепер не розв'язана, вона потребує подальших наукових пошуків. Форми і види тіньової економіки, наслідки її дії та схеми реалізації постійно змінюються, пристосовуючись до нових умов чинного законодавства. А тому актуальним залишається вивчення питань всіх чинників подолання тіньової економіки.

Література

1. Аржевігін С. Легалізація або амністія тіньових доходів як спосіб повернення коштів у легальну економіку / С. Аржевігін // Економіст. [Нові інструменти]. — 2010. — № 7. — С. 66—68.
2. Поплевічева Н.Г. Роль держави в запровадженні фінансової амністії: світовий досвід і реалії України / Н.Г. Поплевічева // Теорія та практика державного управління; вип. 3 (30). [Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку]. — 2010. — С. 1—8.
3. Сидоренко Т.О. Детінізація економіки та легалізація капіталу в Україні / Т.О. Сидоренко // Інноваційна економіка [Управління інноваційно—інвестиційною діяльністю]. — 2011. — № 2. — С. 150—154.
4. Плотніков О. Легалізація капіталів залежить переважно від позаекономічних чинників / О. Плотніков // Національна безпека і оборона. — 2004. — № 2. — С. 24.
5. Варналій З. Шляхи детінізації економіки України та її особливості / З. Варналій // Банківська справа. — 2007. — № 2. — С. 56—66.
6. Варналій З. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації : монографія / за ред. З.С. Варналія. — К. : Вид-во НІСД, 2006. — 576 с.
7. Попович В.М. Економіко-кримінологічна теорія детінізації економіки : монографія / В.М. Попович // Академія державної податкової служби України. — Ірпінь, 2001.
8. Мазур І.І. Детінізація економіки в трансформаційних суспільствах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук : спец. 08.00.01 «Економічна теорія та історія економічної думки» / І.І. Мазур. — Київ, 2007.
9. Базилюк А.В. Тіньова економіка в Україні : монографія / А.В. Базилюк, С.О. Коваленко // НДЕІ Мінекономіки України. — К, 1998. — 206 с.
10. Засанська О.В. Теоретичні основи боротьби з тіньовою економікою : науковий журнал / О.В. Засанська // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 5. — С. 76—84.
11. Турчинов О.В. Тіньова економіка: теоретичні основи дослідження: наукове видання / О.В. Турчинов. — К. : Вид-во АртЕк, 1995. — 300 с.
12. Барановський О., Сіденко В. Проблеми власності та легалізації капіталів і доходів в Україні / О. Барановський, В. Сіденко // Національна безпека і оборона. — 2004. — № 2. — С. 2—13.
13. Левенков Н., Стах Н. Экономическая амнистия капитала / Н. Левенков, Н. Стах // Банкаўскі веснік. — 2004. — Май. — С. 18—22.
14. Різник Н.С. Концептуальні підходи до проведення економічної амністії капіталу на регіональному рівні / Н.С. Різник // Економічний форум. — 2012. — № 2. — С. 220—228.
15. Смітюх Г.Є. Висновок на проект Закону України «Про легалізацію доходів юридичних та фізичних осіб» [до № 1289 від 14.04.2009 (на заміну від 28.05.2008), народний депутат України Г.Є. Смітюх] [Електронний ресурс]. — Режим доступу : w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=31184...

In the article the analysis of the modern state and administrative events is conducted in relation to realization of amnesty of capital. We consider classification of economic amnesty on different grounds. Investigated the problem of the shadow economy. The measures for legalization. Considered international experience effectively promote economic amnesty.

Keywords: *shadow economy, economic amnesty of capital, tax amnesty, "dirty" money, corruption, offshore zones, entrepreneurial activity, public policy of against a shadow economy.*

В статтє проведено анализ современного состояния и управленческих мероприятий относительно проведения амнистии капитала. Рассмотрена классификация экономической амнистии по различным признакам. Исследованы проблемы теневой экономики. Предложены меры по легализации доходов. Рассмотрен международный опыт эффективного проведения экономической амнистии.

Ключевые слова: *теневая экономика, экономическая амнистия капитала, налоговая амнистия, "грязные" деньги, коррупция, оффшорные зоны, предпринимательская деятельность, государственная политика детенизации.*

УДК 336.62

Ю.М. Акчуріна,

*к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту,
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя*

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДІВ ДО МІНІМІЗАЦІЇ ТА ЗНИЖЕННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ

У статті проаналізовано сучасні концептуальні підходи до мінімізації фінансових ризиків, досліджено ефективний механізм зниження негативного впливу фінансових ризиків.

Ключові слова: *фінансовий ризик, мінімізація, системні ефекти, позитивний або негативний системний ефект, процентний ризик, дефляційний ризик, транзакційний ризик, управління фінансовими ризиками.*

На сучасному етапі розвитку економіки важливого значення набуває розширення фінансових відносин, яке охоплює нові сфери свого впливу. Стабілізація вітчизняної економіки та поступове збільшення економічного потенціалу держави безпосередньо пов'язані зі стабільним розвитком суб'єктів господарювання.

Тенденції розвитку економічної науки обумовили необхідність підвищення результативності й ефективності заходів щодо зниження величини фінансових ризиків на рівні суб'єктів господарювання.

Розв'язання проблем управління фінансовими ризиками стає можливим завдяки працям провідних зарубіжних і вітчизняних вчених за базовими аспектами менеджменту, економіки підприємств, фінансового аналізу, фондового ринку, банківської справи. Серед вітчизняних учених необхідно виділити таких, як Амоша А.І., Бланк І.А. [1], Бритченко І.Г., Верченко П.І., Вігліньський В.В. [2], Старостіна А.О. [4], Українська О.А. [5] та інші. Однак, незважаючи на значну кількість наукових праць, актуальним є формування оптимальних заходів мінімізації або зниження рівня ризиків діяльності суб'єктів господарювання.

Метою статті є дослідження концептуальних підходів до мінімізації фінансових ризиків.

Результатом від розробки й упровадження концептуальних підходів буде отримання системного ефекту у вигляді додаткового зниження загального рівня фінансового ризику суб'єкта господарювання, або у вигляді скорочення витрат на реалізацію превентивних і компенсаційних заходів щодо зниження негативного впливу фінансових загроз.

При дослідженні методів мінімізації фінансових ризиків суб'єктів господарювання спираємося на системний підхід.

Системний ефект найчастіше розглядається авторами [1; 5] як взаємодія факторів, що забезпечують якнайбільші переваги в досягненні цілей, при якнайбільшому рівні системності.